

Фондовіддача як загальний показник ефективності використання всієї сукупності основних виробничих фондів визначається відношенням річного обсягу випуску продукції у грошовому вимірі до середньорічної (без урахування зносу) вартості основних виробничих фондів.

Залежність між рівнем і динамікою технічної озброєності та продуктивності праці пряма:

$$P_{\Pi} = \Phi_{\text{О}} \cdot \Phi_{\text{В}},$$

де P_{Π} – продуктивність праці;

$\Phi_{\text{О}}$ – фондоозброєність праці;

$\Phi_{\text{В}}$ – фондівіддача.

Ці показники безпосередньо пов'язані з продуктивністю праці. Якщо в результаті реалізації інноваційних проектів підвищується фондоозброєність та фондівіддача, то можна очікувати, що продуктивність праці також зросте.

Саме активізація інноваційних факторів забезпечує реальне підвищення продуктивності праці.

Література

1. Ромусік Я.В. Динаміка продуктивності праці економіки України у контексті диспропорційності міжнародних порівнянь / Я.В. Ромусік // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – К., 2011.
2. Національні рахунки України за 2009 р. : [стат зб.] / Державний комітет статистики України. – К., 2010.
3. Статистичний щорічник України за 2009 р. / Державний комітет статистики України. — К. : Техніка, 2010.
4. Организация, нормирование и оплата труда на предприятиях / Новиков Е.В., Колбачева Т.А., Новик Е.В. и др. – М., Изд. : ФЕНИКС, ТОРГОВЫЙ ДОМ, 2004. – 224 с.
5. Губкин Л.И. Управление факторами, влияющими на эффективность инвестиционно-инновационных проектов [Электронный ресурс] / Губкин Л.И. – СПб. : ГУАП. – 2004. – Режим доступа : [http://window.edu.ru/window/library/pdf2txt?p_id=21593]

Надійшла 10.10.2011

УДК 65.012.8:33:061.5

М. О. КОКНАЄВА
Львівської комерційної академії

ЧИННИКИ ЗОВНІШНЬОГО ТА ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті окреслений перелік чинників зовнішнього та внутрішнього середовища забезпечення фінансово-економічної безпеки торговельного підприємства, виділено критеріальні ознаки групування ризиків торговельного підприємства.

The article outlined a list of factors external and internal environment of the financial and economic security of trade, selected criteria features grouping risks commercial enterprises.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, торговельне підприємства, чинники впливу, групи чинників.

Актуальність. Труднощі економічного та політичного характеру створюють для українських підприємств складні умови, до яких потрібно адаптуватися. Ситуація ускладнюється недостатньою забезпеченістю підприємств кваліфікованим персоналом, використанням застарілих технологій, виробничого обладнання, а також надмірним впливом різноманітних чинників з боку внутрішнього та зовнішнього середовища на фінансово-економічну безпеку торговельного підприємства.

Таким чином виникає гостра необхідність виокремлення і вивчення зовнішніх та внутрішніх чинників, а також їх впливу на фінансово-економічну безпеку торговельного підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні існує багато досліджень щодо чинників впливу на фінансову та економічну безпеку підприємства. Вагомий внесок у дослідження проблеми зробили провідні вчені: П.Я. Кравчук, К.С. Горячова, О.В. Ареф'єва, І.О. Бланк, А.Е. Воронкова, С.М. Ілляшенко, Г.В. Задорожний, Г.В. Козаченко, Л.А. Костирко, В.П. Пономарьов, О.О. Терещенко, В.В. Шликов та інші.

Однак, вивчений перелік чинників зовнішнього та внутрішнього середовища забезпечення фінансово-економічної безпеки торговельного підприємства є далеко невичерпним і, на нашу думку, цією проблемою займалися недостатньо та не комплексно. На основі вивчення низки вітчизняних та зарубіжних праць [1, 2], автором виділено критеріальні ознаки групування ризиків торговельного підприємства.

Саме потрібність вирішення наведених питань обумовлює актуальність і спричинила вибір теми дослідження.

Виклад основного матеріалу. До зовнішніх чинників фінансово-економічної безпеки торговельного підприємства віднесено такі групи: політичні чинники, нормативно-правові чинники, фінансово-економічні чинники наднаціонального рівня, фінансово-економічні чинники національного рівня, фінансово-економічні чинники регіонального рівня, демографічні та соціокультурні чинники, галузеві чинники.

В сучасних умовах політичні чинники переважно виконують дестабілізуючу роль у зміцненні фінансово-економічної безпеки торговельного підприємства, оскільки проявляються через часту зміну політичних сил в системі управління національним господарством України; відсутністю спадковості при формуванні економічної політики держави; лобюванням провладної політичної партії інтересів певних видів діяльності, галузей економіки, малого або великого бізнесу, різних регіонів. Як наслідок – відсутність політичної стабільності, відмова іноземних інвесторів від співпраці з вітчизняними підприємствами, несприятливий для розвитку діловий клімат в країні.

Нормативно-правові чинники покликані створювати нормативне поле для фінансово-економічної діяльності суб'єктів господарювання, а тому мали б характеризуватись позитивним впливом на стійкість і безпеку підприємств. Однак, і вони часто викликають збурення на мікрорівні. Це пов'язано з наявністю надмірної кількості законодавчих і нормативних регулюючих актів, що створює правові колізії, дублювання, можливості неоднозначного їх прочитання.

Фінансово-економічні чинники досягнення безпеки торговельного підприємства, на думку автора, повинні розглядатись у просторовому розрізі наднаціональних, національних та регіональних, адже на кожному із цих рівнів вони набувають своїх особливостей. Для торговельних підприємств, які працюють на зовнішньому ринку, особливої ваги набувають проблеми зовнішньоекономічної політики України, регулювання експортно-імпортних операцій (при чому не лише в нашій державі, а й в державах, з якими здійснюються обмінні операції), курси валют, участь України у різних інституціях наднаціонального рівня, які встановлюють правила міжнародної торгівлі тощо.

Натомість підприємства, що орієнтовані на торгівлю в межах держави, значно більше зацікавлені у розвитку та ефективному функціонуванні внутрішнього ринку України, налагодження міжрегіональних торговельних потоків, формування конкурентного середовища та зниження рівня монолізації ринку, зростання купівельної спроможності населення, рівень ділової активності населення. Оскільки торгівля виступає посередником між сферою виробництва та сферою споживання, то особливої ваги набуває проблема узгодженості обсягів і структури національного виробництва та національного споживання.

Зважаючи на те, що метою функціонування торгівлі як галузі є максимальне задоволення потреб споживачів у високоякісних товарах та послугах, ефективність фінансово-економічної діяльності торговельних підприємств перебуває у прямій залежності від платоспроможності покупців продукції. Отже, фінансово-економічна безпека торговельного підприємства залежить від спроможності реалізовувати соціальну функцію як з боку самого підприємства (шляхом правильного вибору асортиментної, цінової політики), так і з боку держави (через зростання рівня життя населення, заробітних плат та пенсій, купівельної спроможності громадян).

До вагомих загроз фінансово-економічній стійкості в торгівлі слід віднести низьку конкурентоспроможність вітчизняних товарів у порівнянні з імпортними. Частка імпорту у роздрібній торгівлі України мала тенденцію до щорічного збільшення. Так, у 2006 році частка імпорту у ресурсах роздрібного товарообороту склала 48,3%, у 2007р. – 49,5%, у 2008 р. – 50,2%. Лише у 2009 році цей показник знизився до 48,1% [3], що було зумовлено кризовими явищами фінансово-економічного характеру як в економіці України, так і у світовому господарстві загалом. Таким чином, відбувається втрата внутрішнього ринку вітчизняними товаровиробниками через незадовільну якість продукції або нижчий рівень цін закордонних аналогів. Таке посилення залежності України від імпорту підвищує ризики діяльності торговельних підприємств, оскільки зростає їх залежність від поставок імпорту із-за кордону, обмінного курсу валюти, правил зовнішньоекономічної діяльності тощо.

На регіональному рівні найвагомими є такі фінансово-економічні чинники як розвиток торговельної та фінансово-кредитної інфраструктури в регіоні, наявність в регіоні територій пріоритетного розвитку, кластерів, спеціальних економічних зон, які спрощують умови функціонування підприємств та дозволяють знизити податкове навантаження на них, рівень криміналізації бізнесу в регіоні. Відомо, що вплив на формування сприятливих умов для розвитку малого і середнього бізнесу мають органи влади регіонального рівня, а тому саме на рівні регіону актуалізуються питання налагодження ефективної співпраці підприємців та представників регіональних органів влади і органів місцевого самоврядування, реалізації програм підтримки розвитку малого та середнього бізнесу.

Яскраво демонструє макроекономічні умови ведення бізнесу в Україні Глобальний рейтинг конкурентоспроможності, який розраховується в рамках діяльності щорічного Всесвітнього економічного форуму. Так, Україна у загальному рейтингу конкурентоспроможності 2010–2011 посіла 89 місце серед 139 країн, знизившись на 7 позицій порівняно з попереднім роком (82 місце серед 133 країн). Найгірші результати Україна демонструє у групі базових показників, особливо за групами – макроекономічні умови

(132 позиція) та державні інститути (134 позиція) [6]. На думку експертів Всесвітнього економічного форуму, головними факторами, які перешкоджають веденню підприємницької діяльності в Україні, є політична нестабільність, корупція, податкове регулювання та нестабільність влади.

Неефективними залишаються товарні та фінансові ринки України (відповідно 129 та 119 місця в рейтингу), що значно стримує конкуренцію і перешкоджає розвитку підприємництва в країні. При цьому серед найгірших показників слід зазначити: ефективність системи оподаткування – 136 позиція, тягар митних процедур – 131 позиція, ступінь монополізації товарних ринків – 128 позиція, ефективність антимонопольної політики – 126 позиція, стійкість банківської системи – 138 позиція, легкість доступу до кредитів – 130 позиція. Загальне податкове навантаження складає 57,3% ВВП. Більше 40% цього навантаження складає нарахування на фонд оплати праці. Процес сплати податків займає понад 2000 годин [8].

Сукупність демографічних та соціокультурних чинників забезпечення фінансово-економічної безпеки торговельного підприємства дозволяє говорити про оцінку кількості потенційних споживачів, рівня грошових, доходів населення, вікової та статеві структури населення, рівня його освіченості та культури. Зазначені чинники формують диференціацію попиту на різні групи товарів, рівень торговельного обслуговування.

Структурування чинників фінансово-економічної безпеки підприємств, що функціонують у сфері торгівлі, вимагає виділення в окрему групу та детермінації чинників галузевого характеру, тобто таких, що визначаються специфікою торгівлі. До таких чинників віднесено: обсяг і структуру споживчого ринку в країні (регіоні), обсяг і структуру пропозиції споживчих товарів в країні (регіоні), обсяг і структуру попиту на споживчі товари в країні (регіоні), товарна структура оптового і роздрібного товарообороту в країні (регіоні), рівень конкуренції в торгівлі (між підприємствами щодо споживачів, щодо постачальників, щодо посередників), рівень монополізації торговельної галузі, рівень централізованого регулювання цін в галузі, податкове навантаження на галузь, наявність галузевих програм чи стратегій розвитку торгівлі, рівень фінансового та ресурсного забезпечення галузі, наявність в країні (регіоні) кваліфікованих спеціалістів, рівень залучення інновацій до процесів функціонування та управління галузі.

Наголосимо на деяких галузевих чинниках, які є особливо гострими для торгівлі. По-перше, це тіньова діяльність. За даними результатів державного фінансового контролю [4], сьогодні торгівля є однією зі сфер економічної діяльності з найвищим рівнем тінізації. Так, частка тіньової економіки в торгівлі у 2008 році оцінюється у 42–45% (при середньому рівні тінізації 34,4% до загального обсягу ВВП України у цьому ж році) [7]. При цьому, мова йде лише про діяльність, яка дозволена, але не враховується при поданні звітності про фінансові результати діяльності підприємств.

По-друге, низька інвестиційна активність у сфері торгівлі. Структура інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності показує, що інвестиції у роздрібну торгівлю є дуже низькими і складають не більше 3% загального обсягу інвестицій. Одночасно оптова торгівля характеризується значно вищою часткою у інвестиціях в основний капітал – близько 20%. Наднизькі обсяги інвестування в основний капітал підприємств роздрібною торгівлі формує цілу низку ризиків, про які вже йшлося.

По-третє, низька заробітна плата у сфері торгівлі. Рівень заробітної плати працівників торговельних підприємств є нижчим за середній по Україні рівень, що зумовлює небезпеку для них у забезпеченості кваліфікованими кадрами. Проблема загострюється і специфікою надання торговельної послуги та її трудомісткістю.

У структурі чинників внутрішнього середовища торговельного підприємства виділено п'ять груп. До першої групи віднесено чинники, які визначають забезпеченість торговельного підприємства різними видами ресурсів та їх технологічний рівень, відповідність існуючим нормам та стандартам, рівень амортизації матеріально-технічної бази, обсяги торговельних площ підприємства, їх пристосованість до конкретних форм та методів продажу товарів, технологічної та інформаційної забезпеченості торговельного процесу, обсяги товарних ресурсів підприємства. Важливим показником для оцінювання забезпеченості торговельного підприємства матеріальними ресурсами є розмір та структура капіталу підприємства, який виступає джерелом формування і розвитку його матеріальної бази. Уся сукупність ресурсно-технологічних чинників має безпосередній вплив на рівень та продуктивність роботи персоналу та підприємства загалом, якість обслуговування покупців, зручність придбання товарів у торговельному залі. Рівень формування та використання ресурсів підприємства впливає на ефективність його торговельної діяльності загалом, а, отже, і на досягнення фінансово-економічної безпеки торговельного підприємства загалом.

Одним із основних фінансових чинників фінансово-економічної безпеки торговельного підприємства є рівень прибутковості торговельної діяльності. Слід наголосити, що зважаючи на чітко виражену соціальну спрямованість сфери торгівлі, економічна ефективність функціонування кожного торговельного підприємства повинна розглядатись в чіткій ув'язці із здатністю забезпечувати соціальний ефект. Адже, основна мета розвитку сфери торгівлі є одержання оптимальних обсягів прибутку за найповнішого задоволення попиту споживачів у товарах та послугах. Досягнення означеної мети стає можливим за умови зростання обсягів товарообороту, прискорення товарооборотності, зменшення витрат обігу. Результатом підвищення прибутковості торговельного підприємства є зростання його платоспроможності, яка виступає однією з критеріальних умов стійкості та безпеки підприємства.

Отже, забезпечення фінансово-економічної безпеки торговельного підприємства прямо залежить від вправності його фінансових менеджерів щодо управління структурою капіталу підприємства, збалансування його грошових потоків, досягнення фінансової стійкості.

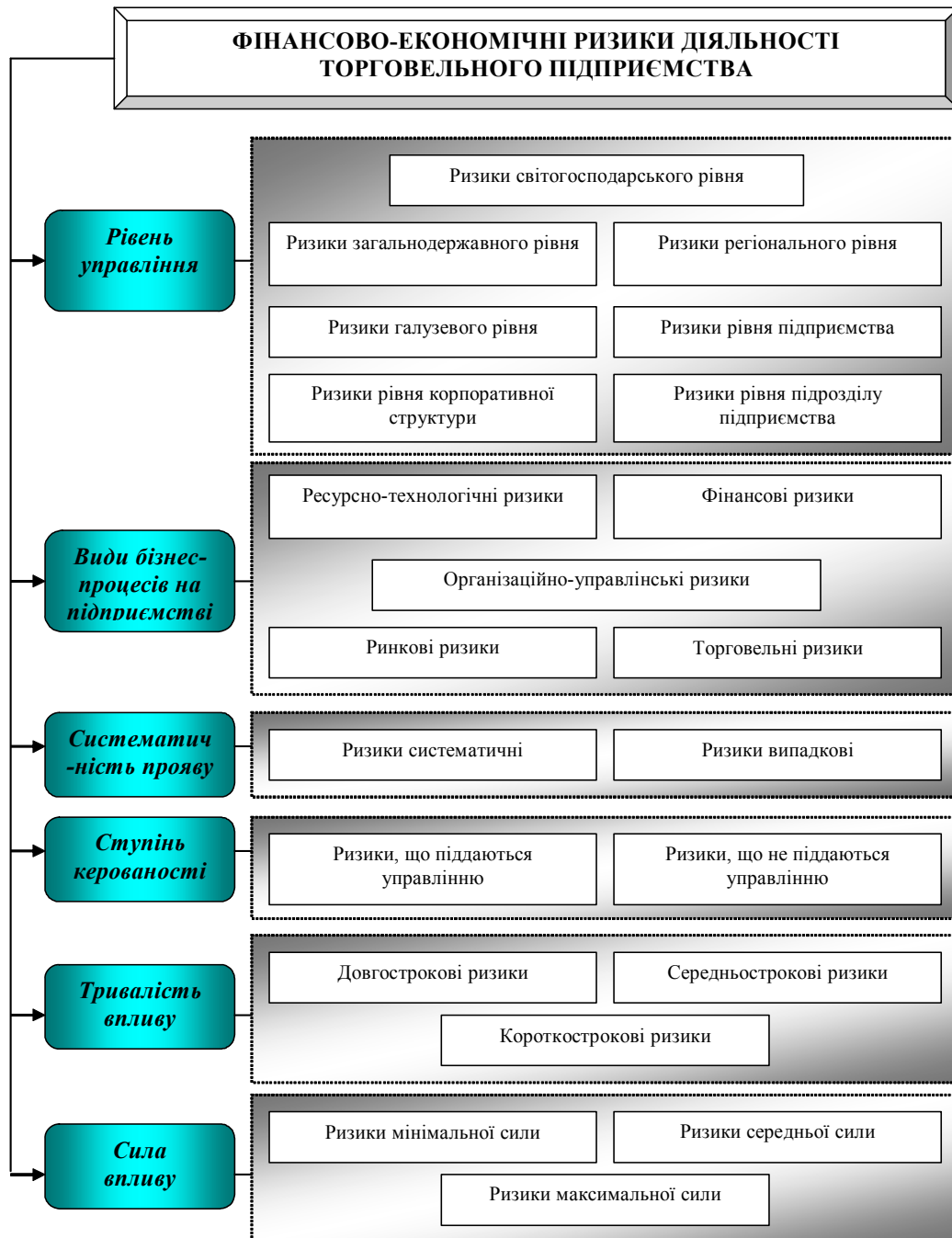

Рис. 1. Система ризиків торговельного підприємства (удосконалено автором на основі [1, 2])

Група організаційно-управлінських чинників у структурі внутрішніх чинників фінансово-економічної стійкості торговельного підприємства включає з одного боку такі складові, як організаційно-правова форма діяльності підприємства, етап його життєвого циклу, розміри підприємства та обсяги його діяльності, організаційна структура підприємства, а іншого формується за рахунок чинників, які визначають цілі, мету і стратегію функціонування підприємства на ринку, здібності та вміння його менеджменту, рівень кваліфікації усіх працівників підприємства. Зупинимось на деяких з цих чинників.

З огляду на те, що торговельні підприємства являються з'єднуючою ланкою між товаровиробником та товаровживачем, то особливої уваги в структурі управління підприємством вимагають процеси товарозакупівлі та товароруху, а також формування запасів. Саме оптимізація цих процесів формує передумови забезпечення ефективності функціонування торговельного підприємства та, як наслідок, зміцнення його фінансово-економічної безпеки.

Окрему групу чинників складають ті, що пов'язані безпосередньо з основою діяльністю торговельних підприємств – торгівлею. Так, спеціалізація підприємства визначається видом та ланковістю підприємств, що в свою чергу впливає на структуру товарообороту, його асортимент, використання торговельних технологій, вибір системи товаропостачання та спрямованість маркетингової діяльності. Оскільки кінцевою метою торговельної послуги є задоволення потреб кінцевого споживача, то стійкість розвитку будь-якого торговельного підприємства залежить від рівня впровадження в свою діяльність інструментів та методів маркетингу, спрямованих на якнайточніше визначення потреб споживачів, на яких орієнтується конкретне торговельне підприємство.

Маркетингові дослідження мають ще одне спрямування – виявлення рівня цін на аналогічні товари у конкурентів та постачальників товарів. Саме правильний вибір та грамотна реалізація маркетингової, асортиментної та цінової політики торговельного підприємства формують підґрунтя внутрішнього забезпечення фінансово-економічної стійкості кожного торговельного підприємства.

Критеріями успішності функціонування торговельного підприємства слід вважати частку ринку, яку воно займає у певному сегменті товарів або у певному регіоні, конкурентоспроможність представленої продукції та наявність власного бренду. Бренд торговельного підприємства – це сукупність асоціацій споживачів, ділових партнерів, контактних аудиторій та персоналу з реально існуючим підприємством та його товарами, що обумовлені його цінностями та виділяють серед підприємств-конкурентів [5]. Інвестиційна привабливість зменшення терміну окупності капіталовкладень в дані підприємства є параметрами обґрунтування конкурентної переваги від територіального розміщення.

Окреслений перелік чинників зовнішнього та внутрішнього середовища забезпечення фінансово-економічної безпеки торговельного підприємства є далеко невичерпним, але обов'язковим до врахування при розробці стратегії управління фінансово-економічною безпекою кожного торговельного підприємства.

На основі вивчення низки вітчизняних та зарубіжних праць [1, 2], автором виділено такі критеріальні ознаки групування ризиків торговельного підприємства: рівень управління; види бізнес-процесів на підприємстві; систематичність прояву; ступінь керованості; тривалість впливу; сила впливу (рис. 1).

Висновок. Широкий спектр чинників, які визначають умови та формують бізнес-середовище функціонування торговельного підприємства, обумовлює різноманітність ризиків, яким воно піддається в процесі діяльності. Тому вироблення управлінських рішень щодо уникнення таких загроз чи зниження негативних наслідків їх впливу вимагає проведення класифікації та групування ризиків за певними критеріальними ознаками, що і було нами вище представлено.

Література

1. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / Бланк И.А. – К. : Ника-Центр; Эльга, 2004. – 784с.
2. Моделирование экономической безопасности : держава, регион, предприятие / Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. – Х., 2006. – 240 с.
3. Сараєва І.М. Системне моделювання процесу ідентифікації підприємницьких ризиків / Сараєва І.М. – Одеса : Фенікс, 2008. – 147 с.
4. Скрипниченко М.І. Потенціал ендогенного зростання економіки України / [М.І.Скрипниченко, Т.І.Приходько, В.Р.Сіденко та ін.] ; за ред М.І. Скрипниченко. – К., 2010. – 436 с.
5. Розвиток промислового потенціалу України в процесі післякризового відновлення / [Собкевич О.В., Сухоруков А.І., Савенко В.Г. та ін.] ; за ред. Я.А. Жаліла. – К. : НІСД, 2010. – 48 с.
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/articles/379/#_ftn1
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>
8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/lisa-ss-upravlinnya-lantsyugami-postachannya-torgovelnih-merezh/>

Надійшла 18.10.2011

Підп. до друку 25.11.2011. Ум. друк. арк. 28,33. Обл.-вид. арк. 17,18
Формат 30х42/4, папір офсетний. Друк різнографією.
Наклад 100, зам. № 599

Тиражування здійснено з оригінал-макету, виготовленого
редакцією журналу “Вісник Хмельницького національного університету”

ПП Ковальський
29000, м. Хмельницький, вул. Свободи, 53. Тел.-факс (0382) 76-42-92